УДК 378.1:37.013.42(100)

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталія Павляк, к.с.н.
Познанська політехніка

Сучасна вища освіта перебуває на етапі глибокої трансформації, зумовленої динамічними технологічними, соціальними та економічними змінами. Розвиток технологій і зростання їхньої ролі спричиняють появу нових тенденцій у сфері навчання. Сьогодні можна говорити про впровадження в навчальний процес штучного інтелекту, акцентувати на розвитку «м'яких» навичок студентів, персоналізації навчального процесу, еволюції освітніх форматів у напрямку онлайн- та гібридного навчання, а також необхідності створення освітніх програм, що відповідають потребам сучасного ринку праці. Щораз частіше впроваджуються інноваційні методи навчання, такі як інтерактивні заняття, навчання через досвід, а також зростає усвідомлення викликів, пов'язаних із поточними реаліями. Змінилися також очікування студентів, умови функціонування ринку праці та глобальний контекст співпраці університетів. Згідно з рапортами OECD – Education at a Glance 2024 (OECD, 2024) та EUA Trends 2024 (EUA, 2024), заклади вищої освіти зіткнулися з необхідністю переосмислення своєї ролі й місії в цифровому суспільстві та пошуку нових способів поєднання традиційних академічних цінностей з інноваційними підходами до навчання (OECD, 2024; EUA, 2024).

Мета цієї статті – це ідентифікація та аналіз найважливіших тенденцій, що впливають на теорію та практику вищої освіти у 2020–2025 роках. Теза: сучасна вища освіта перебуває у фазі трансформації, яка стимулюється цифровізацією, штучним інтелектом, розвитком «м'яких» навичок, інтернаціоналізацією, прагненням до рівності та адаптацією до

потреб сучасного ринку праці.

Стаття аналізує ключові тенденції, які формують теорію та практику академічної освіти у другому десятилітті XXI століття: цифрову трансформацію та розвиток гібридних моделей навчання, зростаючу роль штучного інтелекту у викладанні та управлінні закладом вищої освіти, аналітику даних і машинне навчання, необхідність посилення рівності та доступності (DEI), а також тиск ринку праці, що змушує впроваджувати гнучкі освітні траєкторії (Crompton & Burke, 2023; Selwyn, 2024). Представлений аналіз базується на останніх звітах OECD (2024, 2025), UNESCO (2025), Європейської асоціації університетів (2004) та результатах емпіричних досліджень 2023–2025 років (Crompton & Burke, 2023; Wang, Liu & Zhang, 2024; Meridha, 2024). Нижче представлено ключові тенденції, які сьогодні формують розвиток вищої освіти (https://steamabc.edu.pl).

1. Цифровізація та гібридні моделі навчання – стрімке поширення онлайн- та гібридних форматів навчання (що поєднують очне та дистанційне навчання) відбулося після пандемії. Перевагою такої моделі є гнучкість, яка дозволяє студентам обирати найбільш ефективне середовище навчання залежно від їхніх потреб. Водночас проблемами залишаються якість навчання, залученість студентів та цифрові нерівності. Такий підхід передбачає необхідність інвестування в розвиток педагогічних компетенцій і відповідну інфраструктуру, а також оцінювання якості онлайн-навчання. Wang та співавтори (2024) зазначають, що гібридні моделі навчання підвищують мотивацію студентів та покращують результати навчання за умови належної підготовки викладачів та систематичного моніторингу якості навчання (Smith, 2023).

2. Штучний інтелект (ШІ) – використовується як інструмент, що допомагає оптимізувати навчання (наприклад, для персоналізації навчання) і водночас є об’єктом активних наукових досліджень (Crompton

& Burke, 2023; Selwyn, 2024; Holmes et al., 2019; Zawacki-Richter et al., 2019; Zhang, 2025). Нові технології суттєво впливають на освітні практики, навчальні програми та розвиток необхідних цифрових і міждисциплінарних компетенцій (Erol та ін., 2016). Штучний інтелект у освіті має величезний потенціал. Проте його слід використовувати розумно та контролювати вплив на освітні процеси, щоб максимально реалізувати переваги та уникнути можливих ризиків. Можна припустити, що з розвитком технологій ШІ відіграватиме дедалі більшу роль у плануванні та проведенні навчальних занять.

3. Розвиток «м'яких» навичок – університети дедалі більше приділяють увагу розвитку «м'яких» навичок, таких як комунікація, критичне мислення, здатність до вирішення проблем, співпраця та адаптивність, які є ключовими на динамічному ринку праці. Можна стверджувати, що однією з цілей вищої освіти є формування всебічно розвиненої особистості, здатної до постійного навчання та саморозвитку.

4. Інтернаціоналізація: нові форми співпраці та їх адаптація – у науковій літературі термін «інтернаціоналізація» часто використовується поряд з іншими спорідненими категоріями, такими як міжнародний бізнес, глобалізація чи глокалізація (процес адаптації глобальних тенденцій, продуктів і послуг до локальних соціальних, культурних і релігійних умов). Для більшості з цих понять існує багато різних трактувань та способів розуміння. На практиці це означає, що немає однієї загальноприйнятої дефініції інтернаціоналізації (Zorska, 2000, с. 7; Witek-Hajduk, 2019, с. 15; Alemu, Gameda & Zeleke, 2024). Існують підстави вважати, що традиційна мобільність студентів стикнулася з певними обмеженнями, водночас зросли цифрові партнерства, міжнародна співпраця та спільні освітні програми.

5. Рівність, доступність та політика DEI (*Diversity, Equity, Inclusion*) – у вищій освіті політика DEI є стратегією, спрямованою на створення

академічного середовища, в якому цінується різноманітність (*Diversity*), забезпечується рівність можливостей (*Equity*) та гарантується включеність (*Inclusion*), що дозволяє всім членам спільноти повноцінно брати участь у житті університету. У багатьох країнах зростає акцент на розширення доступу до освіти, проте іноді спостерігаються політичні реакції та обмеження. Важливими є активні дії, спрямовані на створення умов, за яких студенти та працівники з різних середовищ, з різними потребами та ідентичностями мають рівні можливості і можуть активно долучатися до життя університету.

6. Адаптація до потреб ринку праці – сьогодні зростає попит на програми, орієнтовані на практичні навички, проходження сертифікаційних курсів та тісну співпрацю з роботодавцями, включаючи реалізацію практик і стажувань. Мета полягає у максимально точному пристосуванні освітнього процесу до індивідуальних потреб студентів. Важливим є також навчання через досвід, тобто поєднання теорії з практикою за допомогою методик, що базуються на практичних завданнях і вирішенні проблем.

Протягом останнього десятиліття вища освіта зазнає глибокої трансформації, зумовленої цифровізацією (зокрема, штучним інтелектом), змінами в інтернаціоналізації, зростаючими вимогами щодо рівності та доступності, а також необхідністю кращого пристосування навчальних програм до потреб ринку праці. Університети, які стратегічно інтегрують ці напрямки, стануть більш стійкими, ефективними та соціально відповідальними. Аналіз зібраних інформацій дозволяє підтвердити висунуту тезу – вища освіта змінюється під впливом ключових тенденцій. Ці зміни є неминучими та необхідними для забезпечення належного рівня освіти, який відповідає вимогам ринку праці.

Висновки свідчать, що університети, які здатні інтегрувати ці тенденції в узгоджену стратегію розвитку, підвищують свою стійкість,

якість освіти та здатність виконувати соціальну місію (Jandric et al., 2024; Kwiek, 2010).

Література :

1. Alemu, B., Gameda, B., & Zeleke, B. (2024). The Effects of Internationalization of Higher Education on Ethiopian Public Universities: A Critical Review of Literature. *Ethiopian Journal of Science and Sustainable Development*, 11(2), 38-50, DOI: https://doi.org/10.20372/ejssdastu:v11.i2.2024.811.

2. Crompton, H., & Burke, D. (2023). Artificial intelligence in higher education: The state of the field. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(22), DOI: 10.1186/s41239-023-00392-8.

3. Erol, S., Jäger, A., Hold, P., Ott, K., & Sihn, W. (2016). Tangible industry 4.0: A scenario-based approach to learning for the future of production. *Procedia CIRP*. Vol. 54, 13–18, DOI: 10.1016/j.procir.2016.03.162

4. European University Association (EUA). (2025). *Trends 2024: European higher education in times of transition*, Brussels, https://www.eua.eu/publications/reports/trends-2024.html (28.10.2025).

5. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign.

6. Jandric P., Peters, M. A., & Besley, T. (2024). Postdigital Educational Geopolitics *Postdigital Science and Education*, Vol. 6(1), DOI: 10.1007/s42438-024-00472-6.

7. Kwiek, M. (2010). Transformacje uniwersytetu. Zmiany instytucjonalne i ewolucje polityki edukacyjnej w Europie, Wydawnictwo Naukowe UAM Warszawa: PWN.

8. OECD. (2024). Education at a Glance 2024: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/09/education-at-a-glance-2024_5ea68448/c00cad36-en.pdf (28.10.2025).

9. OECD. (2025). Trends Shaping Education 2025. Paris: OECD Publishing.

10. Selwyn, N. (2024). On the Limits of Artificial Intelligence (AI) in Education Monash University, Australia, Vol. 10, 3-14.

11. Smith, M. D. (2023). The Abundant University: Remaking Higher Education for a Digital World. Princeton: Princeton University Press. DOI: 10.7551/mitpress/14247.001.0001.

12. UNESCO. (2025). Artificial Intelligence in Higher Education: Opportunities, Challenges, and Policy Directions. Paris: UNESCO Publishing.

13. UNESCO. (2023). Futures of Education: Learning to Become. Paris: UNESCO Publishing.

14. Wang, X., Liu, Y., Jia S., Zhang, Q., et al. (2024). Hybrid teaching after COVID-19: Advantages, challenges, and outcomes. *Journal of Higher Education Researc*h, BMC Medical Education, Vol. 24, 753.

15. Witek-Hajduk M. (ed.). (2019). Internet a zagraniczna ekspansja przedsiębiorstw, Ofi-cyna Wydawnicza SGH, Warszawa.

16. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 39, 1-27, DOI: 10.1186/s41239-019-0171-0

17. Zhang, L., Jiang, H., Liu, L., & Ma, Y. (2025). Artificial Intelligence Empowering Higher Education: Exploration of Teaching Mode Innovation and Quality. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, Vol. IX(IIIS), 6302-6310, DOI: 10.47772/IJRISS.2025.903SEDU0458.

18. Zorska A. (2000). Korporacje transnarodowe, [in:] Nowakowski M.K. (ed.), Biznes międzynarodowy – obszary decyzji strategicznych, Wydawnictwo Key Text, Warszawa. https://steamabc.edu.pl/najwazniejsze-trendy-w-szkolnictwie-wyzszym-w-2024-roku/ (15.10.2025).